

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

ISSN 0013-8827. Officiële afkorting (World List): Ent. Ber., Amst.

Deel 43

1 augustus 1983

No. 8

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam — Nederland

J. T. de JONGE, Hinderlijke of schadelijke miljoenpoten en insekten in en om gebouwen in 1982: 113; A. DIAKONOFF, A new species of Stathmopoda Herrich-Schäffer from the Seychelles Islands (Lepidoptera: Stathmopodidae): 117; A. W. M. MOL, *Caenis lactea* (Burmeister) in the Netherlands (Ephemeroptera: Caenidae): 119; J. van SOELEN & M. M. MARKUSSE, Notes on the distribution of some insect species living in the stems of *Aster tripolium* L. (Compositae): 124; KORTE MEDEDELINGEN: V. S. van der GOOT, *Scaeva pyrastris*, B. J. LEMPKE, *Theria primaria* en *T. rupicapraria*: 128; LITERATUUR: 118, 123; PERSONALIA: 128.

Hinderlijke of schadelijke miljoenpoten en insekten in en om gebouwen in 1982

door

J. T. de JONGE

Hoofdinspectie Milieuhygiëne, Afdeling Bestrijding van Ongedierte

ABSTRACT. — Troublesome and noxious millipedes and insects in and around buildings in 1982. A large number of complaints concerning annoying and noxious insects and also of some millipedes was recorded. The millipedes came into buildings after disturbance of the environment. The year 1982 had a good summer and as a consequence many insect species were abundant. A typical example hereof is the great number of complaints concerning the fly species *Musca autumnalis* Degeer and *Thaumatomyia notata* Meigen.

An unknown ant, *Iridomyrmex* sp., was found at Katwijk. It is certainly not the Argentine ant *Iridomyrmex humilis* Mayr. The ant *Lusius flavus* Fabricius was found at Heemstede in a house in the middle of the town.

In two small casks for pepper and salt imported from the U.S.A. *Stephanopachys substriatus* (Paykull) (Col.: Bostrychidae) was found. This species was not recorded in the Netherlands before.

Inleiding

In 1982 ontving de afdeling Bestrijding van Ongedierte 2676 meldingen over hinderlijke en schadelijke insekten en mijten. Daarin zijn ook begrepen klachten over het optreden van duizendpoten, miljoenpoten en pissebedden. Vooral de omstandigheden, waaronder een aantal van de vermelde soorten woningen binnenkomt, zijn interessant. Tevens zijn enkele soorten genoemd die nieuw zijn voor de Nederlandse fauna.

DIPLOPODA

In december 1981 werd ons vanuit Nieuwegein een monster miljoenpoten toegestuurd. Deze miljoenpoten kwamen voor in een eengezinswoning van een half jaar oud welke was gebouwd

in een omgeving waar in het verleden veel riet werd gesneden. De miljoenpoten kwamen voor in vrijwel de gehele woning. Het betrof de soort *Craspedosoma simile* Verhoeff. Deze geleedpotigen komen algemeen voor in natuurlijke terreinen, met name in rietvelden, waar zij zich voeden met organische afvalstoffen. Waarschijnlijk zijn de miljoenpoten gaan trekken omdat hun leefmilieu werd verstoord. In woningen zal de soort zeker niet kunnen overleven. De overlast duurde in dit geval dan ook slechts enkele weken.

Een andere miljoenpotensoort, te weten *Iulus scandinavus* Latreille werd in grote aantallen aangetroffen in een sportkantine in Vlaardingeng. De hinder trad op in oktober. Rond het gebouw staat veel jong groen. In de afgelopen zomer is een laag aarde aangebracht. Waarschijnlijk is door dit laatste de invasie van deze miljoenpoten te verklaren. De soort komt overigens algemeen voor in Nederland, tot nu toe was echter een dergelijk hinderlijk optreden niet bekend.

In april kreeg de afdeling een melding over het voorkomen van miljoenpoten in een woning te Kerkrade. Het bleek dat het hier een soort behorende tot het genus *Cylindroiulus* betrof. De woning was recentelijk gebouwd en de reden van het massaal optreden is waarschijnlijk gelegen in het feit dat deze dieren gewoonlijk voorkomen in ruige terreinen. Door de bouw is hun leefwijze verstoord en kwamen ze de woning binnen. Van Rossem e.a. (1962) berichtten reeds over een soortgelijk geval in 1961.

SIPHUNCULATA

In februari kwam vanuit Alkmaar een melding binnen betreffende zeer waarschijnlijk exemplaren van de kleeerluis *Pediculus humanis corporis* Degeer. De exemplaren waren aangetroffen in een trui welke was gevonden in een park. De laatste jaren werd deze soort in ons land slechts zeer sporadisch aangetroffen, dit in tegenstelling tot het grote aantal meldingen over hoofdluis. Het blijkt echter dat de kleeerluis in ons land nog niet geheel is „uitgestorven” aangezien er nog een ander geval werd gemeld waarbij het sterke vermoeden bestond dat het ook hier de kleeerluis betrof. Helaas is de determinatie aan de hand van slechts enkele exemplaren niet geheel zeker.

DIPTERA

In de praktijk van de ongediertebestrijding kennen we drie vliegesoorten die soms in massale aantallen in of om woningen of gebouwen kunnen voorkomen. Dit zijn de grasvlieg *Thaumatomyia notata* (Meigen) (Chloropidae), de klustervlieg *Pollenia rudis rudis* (Fabricius) (Calliphoridae) en de herfstvlieg *Musca autumnalis* Degeer (= *M. corvina* Fabricius) (Muscidae). De afgelopen jaren kregen we de volgende aantallen meldingen van deze soorten binnen.

	1972	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82
<i>Th. notata</i>	0	0	0	3	14	1	8	3	1	7	11
<i>P. rudis rudis</i>	1	2	2	1	12	7	6	9	13	7	5
<i>M. autumnalis</i>	0	6	2	18	64	27	3	1	0	3	20

Wanneer men bovenstaande gegevens vergelijkt met het aantal zonne-uren en de gemiddelde temperatuur in die periode, dan vindt men vooral voor *M. autumnalis* een frappante correlatie. In goede zomers (1976 en 1982) en in het jaar daarna komen grote aantallen van deze vliegesoort voor. *P. rudis rudis* parasiteert op regenwormen en daardoor lopen de aantallen van deze soort waarschijnlijk niet synchroon met de warme zomers. Deze insektesoorten zoeken in het najaar een beschutte plaats om te overwinteren en oriënteren zich daarbij op hoge punten (silhouetten) aan de horizon. Zo kwamen ze vroeger waarschijnlijk veelal terecht in holle bomen, nu betreft het vaak kerktorens, flatgebouwen of anderszins. De afdeling krijgt vaak twee golven van meldingen, ten eerste een aantal in het najaar als de insekten binnendringen en ten tweede in het voorjaar wanneer de insekten weer actief worden.

Van Rossem e.a. (1961) meldden, dat in 1960, het jaar dus volgend op de warme zomer van 1959, grote aantallen van de vliegsoort *Musca corvina* Fabricius voorkwamen.

HYMENOPTERA

In januari 1982 kregen wij mieren toegestuurd vanuit Katwijk. Door H. C. Burger (Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen) werd vastgesteld dat deze mieren behoren tot de subfamilie Dolichoderinae; waarschijnlijk een *Iridomyrmex* soort. Dr. B. Bolton, British Museum of Natural History, London bevestigde dat de mieren behoren tot het genus *Iridomyrmex* Mayr en wel tot een ook hem onbekende soort. De in Katwijk gevonden *Iridomyrmex*-soort is donkerder van kleur en meer gedrongen van bouw dan *I. humilis* Mayr, de Argentijnse mier.

De mieren kwamen vooral voor in de keukens van een drietal wooneenheden van een flatgebouw en bezorgden daar al ongeveer een half jaar veel overlast. Op 20 juni waren er nog steeds mieren aanwezig, nu echter niet meer in de woningen maar buiten op de galerij en beneden op het trottoir. In de zomerperiode zijn de mieren buiten bestreden. In de woningen werden daarna geen mieren meeresignaleerd.

De mieresoot *Lasius flavus* (Fabricius) komt in Nederland algemeen voor op wei-, hei- en zandgronden. Het is een typische cultuurvlieder. In juli kregen we echter een melding betreffende deze soort die zich in een woning langs de buitenmuur ophield. Volgens de bewoners liepen er ieder jaar mieren langs de plinten. Buiten in de tuin en ook bij de bureen werden geen mieren aangetroffen. De woning ligt midden in de bebouwde kom van Heemstede. Medio september werden geen mieren meer gevonden zonder dat overigens een bestrijding was uitgevoerd.

Vanuit Leunen (L.) bereikte ons op 9 juni de volgende klacht. In vuren schrootjes die waren gebruikt om een terras te overdekken werd een aantasting veroorzaakt door insekten geconstateerd. Het bleek dat de aantasting vermoedelijk was veroorzaakt door de huisboktor *Hylotrupes bajulus* (Linnaeus). In het reeds in slechte staat verkerende hout werd eveneens een exemplaar aangetroffen van de graafwespesoot *Psenulus fuscipennis* Dahlbom. Deze soort nestelt in hout dat gebreken vertoont. Ze voedt zich met bladluizen en bladvlooiën. Deze soort, die behoort tot de subfamilie Pemphredoninae, komt in Nederland algemeen voor.

De graafwespesoot *Ectemnius sexcinctus* (Fabricius) werd ons in juli toegezonden vanuit Enkhuizen en Mheer (Margraten). In Enkhuizen bevonden de graafwespen zich in biels die ter verfraaiing in de tuin waren gelegd. In Mheer hadden de graafwespen zich gevestigd in het hout van het vakwerk van de woning. De overlast (schade) duurde al enige jaren. De graafwespen zijn overigens niet oorzaak van de schade, zij vestigen zich in hout dat door rotting reeds in een slechte staat verkeert.

Vanuit Helvoirt werd ons in juli nog een andere graafwespesoot toegestuurd. Het betrof hier exemplaren van de soort *Oxybelus uniglumis* (Linnaeus). Deze soort nestelde in het zand onder en tussen de tegels van een terras en zorgde ervoor dat de tegels niet zo recht bleven liggen als de eigenaar wel graag had gewild.

COLEOPTERA

In juli kreeg de afdeling een melding over naar alle waarschijnlijkheid de soort *Tricorynus tabaci* Guérin (= *Catorama tabaci*). Op allerlei plaatsen in een woning in Rijswijk (ZH) werden deze insekten aangetroffen. De overlast was slechts van korte duur, want na ongeveer een maand werden in de woning geen kevers meeresignaleerd. Van Rossem (1952) meldt deze soort in het jaar 1951. Hij geeft als Nederlandse naam de Grote tabakskever en vraagt zich af of de soort voor de Nederlandse fauna reeds was vermeld. Toentertijd werd de soort aangetroffen in een partij Havanna tabak. In ons geval was het helaas niet mogelijk om vast te stellen van waaruit de kevers de woning waren binnengekomen.

Vanuit Molenhoek (Mook) bereikte ons in april een klacht over de keversoort *Xestobium plumbeum* Illiger. De kevers waren afkomstig uit hout dat in de woning was opgeslagen om te

worden verbrand in de open haard. De vraag was of deze keversoort in staat zou zijn hout aan te tasten dat in de woning was verwerkt. Uit de literatuur blijkt dat *X. plumbeum* Illiger zich ontwikkelt in beuke- en dennehout. Everts (1922) meldt dat deze kevers tegen de winter wel uit droge afgevallen beukebladeren kunnen komen. Soms zouden ze op braamstruiken worden aangetroffen. Men neemt aan dat ze zich voornamelijk ontwikkelen in dor hout. Het is dan ook onwaarschijnlijk dat de soort in woningen verwerkt hout zou kunnen aantasten.

In een houten peper-en-zoutstelletje, dat in de zomer van 1981 vanuit de Verenigde Staten in ons land werd ingevoerd werd in oktober van dat jaar vraat geconstateerd. Nadat de nog aanwezige schors was verwijderd kwamen twee larven en één kever tevoorschijn die bleken te behoren tot de soort *Stephanopachys substriatus* (Paykull) (fam. Bostrichidae). Deze soort komt overwegend voor in naaldhout (vooral *Pinus*) en zou een typische bewoner zijn van door brand beschadigde bossen (Schurr-Michel 1951). *S. substriatus* wordt vermeld voor Zuid- en Oost-Duitsland — volgens Kuhnt (1911) is de soort in die gebieden zeldzaam — Hongarije, Syrië, Siberië en Noord-Amerika. Everts (1922) vermeldt de soort voor Oost-Duitsland. Ook in 1982 zijn er weer enige larven en kevers uit het stelletje gekomen. Of de eieren reeds in de vaatjes zijn gelegd voordat ze uit de V.S. werden geëxporteerd of dat de generatie van het afgelopen jaar hieraan debet is, is niet na te gaan. Voor wat betreft de ontwikkelingsduur van deze soort tasten we nl. in het duister.

De soort *Anthocomus rufus* (Herbst) (= *A. coccineus* Schaller) behorende tot de fam. Melyridae werd in augustus aangetroffen in een woning te Noordeloos. Grote aantallen van deze kevers kwamen voor in een slaapkamer. Volgens Freude e.a. (1979) kan deze soort zich in woningen ontwikkelen (neiging tot synantropie). Het is echter niet duidelijk hoe dit zou moeten geschieden. De kevers komen voor op *Phragmites*. Zij kunnen worden aangetroffen van augustus tot oktober. Everts (1922) meldt dat de eieren worden gelegd in de zaaddoosjes van *Juncus effusus* L. (een russe-soort) en dat de soort in het gehele land algemeen voorkomt.

LITERATUUR

- Everts, E., 1922. *Coleoptera Neerlandica* 3: 1-667. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage.
- Freude, H., K. W. Harde & G. A. Lohse, 1979. *Die Käfer Mitteleuropas* 6: 1-367. Goecke & Evers, Krefeld.
- Kuhnt, P., 1911. *Illustrierte Bestimmungs-Tabellen der Käfer Deutschlands*: 1-1138. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart.
- Rossem, G. van, 1952. Verslag over het optreden van enige schadelijke insekten van het jaar 1951. — *Tijdschr. Ent.* 95: LXXXIV-LXXXIX.
- Rossem, G. van, H. C. Burger & C. F. van de Bund, 1961. Verslag over het optreden van enige schadelijke insekten in het jaar 1960. — *Ent. Ber., Amst.* 21: 156-163.
- , 1962. Verslag over het optreden van enige schadelijke insekten in het jaar 1961. — *Ent. Ber., Amst.* 22: 123-130.
- Schurr-Michel, E., 1951. Ein Bostrychide, *Stephanopachys substriatus* Payk. als Gerbrinden schädling. — *Z. angew. Ent.* 32: 285-288.

Postbus 350, 6700 AJ Wageningen.